

Kokoelmien aatelia

26.5.2016 Tekijä [Jyväskylän yliopiston kirjasto](#)

Yli satavuotiaan kirjastomme kokoelmat ovat monenlaiset ja monimuotoiset. Ne eivät tarjoa vain ostettua pääsyä sähköisiin lehtiin, kirjoihin ja tietokantoihin. Kirjastorakennuksen kaksi maanalaista kerrosta kätkevät uumeniinsa vapaakappalekokoelman, [Fennican](#), joka karttuu kasvavan kotimaisen sähköisen aineiston lisäksi perinteisinä painotuotteina parinsadan hyllymetrin vuosivauhdilla.

Jyväskylän yliopiston kirjastolla on ollut vapaakappaleoikeus suomalaisiin painotuotteisiin vuodesta 1919 alkaen. Sitä vanhempaa aineistoa on aikoinaan hankittu kattavasti. Kansalliskirjaston ja Turun yliopiston kirjaston jälkeen meillä on laajin kotimainen kokoelma, joka parantaa tutkimusedellytyksiä verrattuna niihin yliopistoihin, joiden kirjastoilla ei ole vapaakappaleoikeutta.

Eriko(ko)isemmat tutkimusaineistot

Kuva: Tytti Leppänen

Vapaakappalekokoelmaan on arkistoitu kirjojen ja lehtien lisäksi

- karttoja,
- valtiollisia ja kunnallisia julkaisuja,
- julisteita,
- mainoksia,
- äänitteitä,
- kuunnelmakäsikirjoituksia,
- Keski-Suomen puhelinluetteloita ja

- pienpainatteita eri aihepiireistä.

Myös lasten kuvakirjat ja vaikkapa jo unohtuneet kirjeopistot kuuluvat nykyisten ja tulevien sukupolvien tutkimuskäyttöön arkistoitavaan aineistoon.

Yliopistomme opiskelijoille ja tutkijoille arkistokokoelma onkin ehtymätön tiedon ja tutkimuksen lähde. Toivomme myös muiden jyväsyläläisten ja Keski-Suomessa asuvien huomaavan sen tarjoamat monet mahdollisuudet.

Miten käytän kokoelmaa?

Arkistokokoelma on käytettäväksi tarkoitettu kokoelma, vaikkakin sitä tutkitaan pääasiassa kirjaston tiloissa eikä lainata kotiin. Materiaalin saa käyttöönsä tilaamalla sen joko JYKDOKin kautta [varastotilaus](#)-toimintoa käyttäen tai täyttämällä lomakkeen kirjaston palvelupisteessä. Tilaaminen puhelimitsekin onnistuu.

Aineisto toimitetaan viimeistään seuraavana arkipäivänä asiakkaalle. Joskus kysytyn aiheen laajuus tai epätarkkuus saattaa viivästyttää materiaalin löytymistä. Kirjaston henkilökunta tekee kuitenkin parhaansa kaikkien kysymysten ratkaisemiseksi.

Opiskelijat ja yliopiston ulkopuoliset asiakkaat käyttävät tutkimusaineistoa kirjaston tiloissa. Lukusaleissa on tarjolla säilytyspaikat pitempi- tai lyhyempiaikaiseen käyttöön. Tutkijoiden on mahdollista saada materiaalia yliopiston tiloihin ([laitoslainaoikeus](#)). Tällöin he voivat työskennellä omissa työpisteissään kirjaston sijaan.

Jos tutkittavaa materiaalia on paljon, esim. suuri määrä aikakauslehtiä, voi asiakas saada suljettuihin varastokerroksiin kulkuluvan ja työpisteen eli hän pääsee tutkimusmateriaalinsa äärelle sen sijaan, että toisimme sitä lukusaleihin käytettäväksi.

Lainausrajoitteiden perusteena ovat sekä nykyisen [Kulttuuriaineistolain](#) sanelemat ehdot että pyrkimys pitää arkistokolemastamme hyvää huolta, jotta myös tulevat tutkijasukupolvet saavat aikanaan aineistot käyttöönsä.

Viime aikoina tutkittua

- [Arkkiveisut](#) olivat halpoja lehtisiä, joissa kuka tahansa kirjoitustaitoinen saattoi riimitellä mielipiteitään julki, painattaa ja myydä. Niitä ilmestyi 1600-luvulta lähtien uskonnollisista ja maallisista aiheista aina 1900-luvun puoleen väliin saakka kunnes iltapäivälehdistö syrjäytti ne. Nykyään arkkiveisuista voisi puhua jopa oman aikansa sosiaalisena medianana.
- Vanhoilla Raamatuilla ja muulla hartauskirjallisuudella on aina tutkijansa.
- Arkistokokoelmassa on myös melko suuri määrä julisteita. Varsinkin elokuvajulisteiden kokoelma suomalaisen elokuvan kulta-ajalta on kattava. Niitä on ollut lainassa jopa Suomen elokuva-arkiston näyttelyissä. Opiskelijat ovat puolestaan penkoneet opinnäytteitään varten [urheilujulisteita](#) ja huvitilaisuuksien julisteita, esimerkiksi miten Chilen sotilasvallankaappaus näkyi maamme 1970-luvun huvitilaisuuksissa.
- Pihkalan kokoelma. Professori Lauri ”Tahko” Pihkala oli innokas urheilumies ja pesäpallon keksijä. Hän testamenttasi oman kirjastonsa Jyväskylän yliopiston kirjastolle. Kokoelma sisältää urheilua ja ruumiinkulttuuria käsittelevän aineiston lisäksi poliittista historiaa, sotalaitosta ja naisliikettä koskevaa kirjallisuutta sekä ainutlaatuisen Amerikka-kokoelman. Kirjoissa näkyvät erinomaisesti Pihkalan lukutavat ja merkinnät. Lisäksi kokoelmaan kuuluu hänen hankkimiaan aikakauslehtiä ja vastaanottamiaan kirjeitä.

Kortistosta tietokantaan, paperista digitaaliseksi

Vanhemman materiaalin löytyvyyttä vaikeuttaa tietojen puuttuminen JYKDOK-tietokannastamme. Kirjastokortistojen käyttö ei ole diginatiiveille luontevaa, eivätkä ne toki tarjoakaan samoja hakumahdollisuuksia kuin tietokanta. Vanhojen julkaisujen tietoja on tähän asti siirretty kortistosta tietokantaan käsin tallentamalla. Tämä on kuitenkin hidasta eivätkä resurssimme riitä.

Etsimmekin uusia keinoja saada kokoelmia esille. Valtakunnallisen [Finna](#)-hakuliittymän kautta tuodaan toisista tietokannoista näkyviin aineistoja, jotka ovat meilläkin. Käynnissä on myös kaikkein vanhimman kortistomme digitointi Jyväskylän yliopistopainossa ja sen julkaiseminen selattavana tietokantana.

Aineistojen käyttö lisääntyy sitä mukaa kun saamme vietyä julkaisujen tietoja JYKDOKiin tai muuten näkyviin verkkoon. Arkkiveisujenkin kysyntä lisääntyi heti kun saimme ne ensin Excel-listana kirjaston kotisivulle ja siitä vielä siirrettyä tiedot JYKDOKiin.

Kotimaista julkaisuperintöämme digitoi pääasiassa Kansalliskirjasto. Suuret määrät sanomalehtiä ja aikakauslehtiä on jo luettavissa kotikoneelta [Historiallisessa sanomalehtikirjastossa](#). Tekijänoikeussyistä kaikkiin digitoituihin [lehtivuosikertoihin](#) ei vielä pääse käsiksi kotoa, vaan on tultava kirjastossamme sijaitsevaan Digi-arkistoon.

Näyttelyjen ja tapahtumien runsaudensarvi

Arkistokokoelmasta voi koota loputtomasti ajankohtaisia, mielenkiintoisia tai erityisiä kokoelmanäyttelyitä. Vain mielikuvitus on rajana aiheiden mietinnässä. Toisinaan museot tai muut näyttelyjen kokoajat pyytävät produktioihinsa vain kirjastostamme löytyvää harvinaisempaa kirjallisuutta tai muuta materiaalia. Lainaaminen on toki mahdollista, mikäli aineisto on kaikilta osin turvassa.

Kokoelmastamme on koottu näyttelyitä Jyväskylän kirjamesuille melkein joka kerta. Vuoden 2016 maaliskuussa ihasteltiin [eri vuosikymmenten aapisia](#) messuvieraiden kanssa. Eräskin herra avautui:

”Ihan hävettää tunnustaa, etten ole kaupunkilaisena koskaan käynyt kirjastossanne.”

Aapiset Jyväskylän kirjamesseilla 2016 (kuva: Arto Ikonen).

Esittelemme arkistojemme aarteita aika ajoin erilaisten tapahtumien yhteydessä, kuten Vanhan kirjan talvessa. Jokaiselle varastokierrokselle on löytynyt kiinnostunutta väkeä. Tietämystä kasvatetaan puolin ja toisin. Samalla voimme kertoa kaupunkilaisille ja eri ryhmille, mitä yliopiston kirjastolla on tarjota juuri heille.

Olemme julkinen kirjasto, jonka kokoelmia voivat kaikki tarvitsijat käyttää, vaikka ensisijainen tehtävämme onkin tukea yliopistoyhteisöä.

Kaisa Saikkonen & Marjut Kataja